

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน

นาฏศิลป์ ม.๔

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

ผู้เรียบเรียง

รศ.สุนนมาลย์ นิ่มเนติพันธ์

ผศ. ดร.สุนรติ นิ่มเนติพันธ์

ผู้ตรวจ

รศ.คำรณ สุนทรานนท์

รศ.นงเยาว์ อารุงพงษ์วัฒนา

ผศ. ดร.บุญศิริ นิยมทัศน์

บรรณาธิการ

รศ.อมรา กล้าเจริญ

นางอัมไพวรรณ เดชะชาติ

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติ

ปีที่พิมพ์ ๒๕๖๗

พิมพ์ครั้งที่ ๑

จำนวนพิมพ์ ๑๕,๐๐๐ เล่ม

ISBN : 978-616-606-031-7

รหัสสินค้า ๓๔๑๕๐๑๕



A อักษร

www.aksorn.com

จัดพิมพ์และจำหน่ายทั่วประเทศโดย

บริษัท อักษรเจริญทัศน์ อจก. จำกัด

142 ถนนตะนาว เขตพระนคร กรุงเทพมหานคร 10200

โทร. 0 2622 2999 (อัตโนมัติ 20 คู่สาย)

พิมพ์ที่: บริษัท ไทยร่มเกล้า จำกัด โทร. 0 2903 9101-6

หนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน

นาฏศิลป์ ม.๔

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔

กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ

ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑

รศ.สุมนมาลย์ นิ่มเนติพันธ์

ผศ. ดร.สุนนรดี นิ่มเนติพันธ์

คำเตือน

หนังสือเล่มนี้ได้รับการคุ้มครองตาม พ.ร.บ. ลิขสิทธิ์ ห้ามมิให้ผู้ใดทำซ้ำ คัดลอก
เลียนแบบ ทำสำเนา จำลองงานจากต้นฉบับหรือแปลงเป็นรูปแบบอื่นในวิธีต่าง ๆ
ทุกวิธี ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน โดยมิได้รับอนุญาตจากเจ้าของลิขสิทธิ์ถือเป็นการละเมิด
ผู้กระทำจะต้องรับผิดชอบทั้งทางแพ่งและทางอาญา

คำนำ



กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ มุ่งส่งเสริมพัฒนาให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการทางศิลปะ รู้จักชื่นชมความงาม มีสุนทรียภาพ ความมีคุณค่า ซึ่งย่อมจะมีผลต่อคุณภาพชีวิตของผู้เรียน เพราะกิจกรรมทางศิลปะจะช่วยพัฒนาผู้เรียนทางด้านร่างกาย อารมณ์ จิตใจ สังคม สติปัญญา ตลอดจนการนำไปสู่การพัฒนาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตนเอง

การจัดทำหนังสือเรียนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะในระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ ๔ เพื่อให้สะดวกแก่การจัดการเรียนการสอนรวมทั้งเพื่อให้สอดคล้องกับธรรมชาติวิชา จึงจัดทำหนังสือเรียนแยกเป็น ๓ เล่ม คือ หนังสือเรียนสาระทัศนศิลป์ ๑ เล่ม หนังสือเรียนสาระดนตรี ๑ เล่ม และหนังสือเรียนสาระนาฏศิลป์ ๑ เล่ม ซึ่งสถานศึกษาสามารถเลือกนำไปใช้จัดการเรียนการสอนได้ตามความเหมาะสม

สำหรับหนังสือเรียนรายวิชาพื้นฐาน นาฏศิลป์ ม.๔ เล่มนี้ เนื้อหาสาระได้เรียบเรียงตรงตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช ๒๕๕๑ เพื่อสนององค์ความรู้พื้นฐานที่จำเป็น

แก่ผู้เรียนซึ่งในแต่ละหน่วยการเรียนรู้มีการระบุตัวชี้วัดระหว่างทางและตัวชี้วัดปลายทางที่สถานศึกษาสามารถนำไปปรับใช้ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล

นอกจากนี้ ยังนำเสนอเรื่องน่ารู้ต่าง ๆ อยู่ในกรอบ Dance Corner และเกร็ดศิลป์ ตลอดจนเสนอแนะกิจกรรมศิลป์ปฏิบัติและกิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning) เพื่อให้ผู้เรียนนำไปปฏิบัติจริงอันจะนำไปสู่การบรรลุตัวชี้วัดและบรรลุสมรรถนะสำคัญทั้ง ๕ ด้าน

อย่างไรก็ตาม เนื่องจากธรรมชาติของสาระนาฏศิลป์เน้นทักษะปฏิบัติ ดังนั้น การศึกษาสาระนี้ให้เกิดผลสัมฤทธิ์ที่ดี จำเป็นที่ผู้เรียนพึงลงมือปฏิบัติจริง ต้องแสดงจริง เพื่อจะได้มีทักษะฝีมือและความชำนาญ รวมทั้งต้องรู้จักแสวงหาความรู้เพิ่มเติมจากภูมิปัญญา ศิลปิน นักแสดงที่กระจายอยู่ในแต่ละท้องถิ่นด้วย ก็จะช่วยให้ได้รับประสบการณ์มากขึ้น

คณะผู้เรียบเรียงคาดหวังว่า หนังสือเรียนเล่มนี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการนำไปใช้ประกอบการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะของสถานศึกษาทุกแห่ง ช่วยให้ผู้เรียนได้รับความรู้ มีทักษะช่วยพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณลักษณะอันพึงประสงค์ ตลอดจนบรรลุผลสัมฤทธิ์ตามที่หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดไว้

ผู้เรียบเรียง





สารบัญ

หน่วยการเรียนรู้ที่

๑

การสืบสานนาฏศิลป์ไทย

๑-๒๒

- คุณค่าและประโยชน์ของนาฏศิลป์ ๒
- สุนทรียภาพของการแสดงนาฏศิลป์ไทย ๕
- ลักษณะและกระบวนการสืบทอดนาฏศิลป์ไทย ๘
- การจัดกิจกรรมเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมทางด้านนาฏศิลป์ไทย ๙
- การแสดงนาฏศิลป์ในโอกาสต่าง ๆ ๑๒
- แนวทางการอนุรักษ์นาฏศิลป์ไทย ๑๖

หน่วยการเรียนรู้ที่

๒

การแสดงนาฏศิลป์ไทย

๒๓-๕๘

- ระบำ รำ ฟ้อน ๒๔
- การแสดงนาฏศิลป์พื้นเมืองของไทยในแต่ละท้องถิ่น ๔๐
- การประดิษฐ์ท่ารำในการแสดงนาฏศิลป์ ๕๐
- บุคคลสำคัญในวงการนาฏศิลป์ของไทย ๕๓

หน่วยการเรียนรู้ที่

๓

ละครไทย

๕๙-๙๔

- ความเป็นมาของละครไทย ๖๐
- วิวัฒนาการของละครไทย ๖๐
- ละครไทย ๖๗
- บุคคลสำคัญในวงการละครของไทย ๘๖



หน่วยการเรียนรู้ที่

๔

การชม วิจัย และประเมินคุณภาพการแสดง ๙๕-๑๐๗

- หลักการชมการแสดงนาฏศิลป์และละคร ๙๖
- หลักการวิจารณ์การแสดงนาฏศิลป์และละคร ๙๗
- หลักการประเมินคุณภาพของการแสดงนาฏศิลป์และละคร ๑๐๒

บรรณานุกรม

๑๐๘



หน่วยการเรียนรู้ที่

๑

การสืบสานนาฏศิลป์ไทย

นาฏศิลป์ไทยมีสาระว่าด้วยการฟ้อนรำและการละคร ซึ่งการแสดงแต่ละประเภทจะมีรูปแบบและลักษณะเฉพาะที่แตกต่างกันไป เน้นการเคลื่อนไหวของร่างกาย การใช้ภาษาท่า การตีบทโดยใช้สรีระต่างๆ ของร่างกายเคลื่อนไหว เพื่อสื่อความแทนคำพูด ในฐานะของผู้เรียนเราจึงควรศึกษาให้ถึงแก่นของลักษณะวิชาที่มีปรมาจารย์ผู้ทรงคุณวุฒิได้วางแนวทางไว้อย่างเป็นระบบ สะท้อนให้เห็นเอกลักษณ์ของนาฏศิลป์ไทยในแต่ละประเภท ซึ่งเป็นสิ่งที่ทุกคนต้องร่วมกันอนุรักษ์ สืบสาน และถ่ายทอดไปสู่รุ่นลูกรุ่นหลานสืบไป

ตัวชี้วัด

- มฐ. ศ ๓.๑ ม.๔-๖/๘
 - วิเคราะห์ท่าทางและการเคลื่อนไหวของผู้คนในชีวิตประจำวันและนำมาประยุกต์ใช้ในการแสดง
- มฐ. ศ ๓.๒ ม.๔-๖/๑
 - เปรียบเทียบการนำการแสดงไปใช้ในโอกาสต่าง ๆ
- มฐ. ศ ๓.๒ ม.๔-๖/๔
 - นำเสนอแนวคิดในการอนุรักษ์นาฏศิลป์ไทย

สาระการเรียนรู้แกนกลาง

- การสร้างเสริมคุณลักษณะ การจัดการแสดงในวันสำคัญของโรงเรียน ชุดการแสดงประจำโรงเรียน
- การแสดงนาฏศิลป์ในโอกาสต่าง ๆ
- การอนุรักษ์นาฏศิลป์ ภูมิปัญญาท้องถิ่น

๑. คุณค่าและประโยชน์ของนาฏศิลป์

นาฏศิลป์ไทย สามารถสะท้อนความเจริญทางด้านศิลปวัฒนธรรมของชาติที่มีความงดงาม ประณีต เพียบพร้อมไปด้วยขนบธรรมเนียม ประเพณี ตลอดจนวัฒนธรรมที่ยึดถือปฏิบัติกันมาแต่ละยุคสมัย นาฏศิลป์ไทยให้ทั้งความสนุกสนาน เบิกบานใจ ให้ความรู้ทั้งในมิติของประวัติศาสตร์ และสุนทรียศาสตร์

นอกจากนี้ นาฏศิลป์ไทยยังเป็นศาสตร์ที่แสดงให้เห็นถึงภูมิปัญญาของปราชญ์ทางด้านนาฏศิลป์และดนตรีไทย นับว่าเป็นศิลปะคู่บ้านคู่เมือง เป็นเครื่องหมายแสดงความเป็นชาติที่มีมรดกทางวัฒนธรรม จาริดประเพณีสืบทอดต่อ ๆ กันมาจนถึงปัจจุบันให้เยาวชนรุ่นหลังได้ศึกษา นับว่าเป็นสิ่งที่น่าภาคภูมิใจเป็นอย่างยิ่ง

๑.๑ งานวิจิตรศิลป์ในนาฏศิลป์ไทย

นาฏศิลป์ไทยมีคุณค่ามากในฐานะที่เป็นแหล่งรวมของศิลปะหลายแขนง ปลุกฝังจริยธรรมและเป็นเอกลักษณ์ของชาติที่แสดงถึงความเจริญด้านวัฒนธรรมของประเทศ ซึ่งงานวิจิตรศิลป์หรือประณีตศิลป์ เป็นงานศิลปะแห่งความงามที่มุ่งหมายเพื่อตอบสนองความต้องการทางสติปัญญา อารมณ์ก่อให้เกิดความสะเทือนใจ หรือมุ่งแสดงสุนทรียะโดยตรง

ศิลปะแขนงวิจิตรศิลป์มีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกับนาฏศิลป์มากที่สุด เป็นศิลปะที่สร้างจากสติปัญญาและจิตใจของศิลปิน มีความศักดิ์สิทธิ์ในทางจิตใจ ลบเลือนไปจากความทรงจำของผู้พบเห็นได้ยาก นับว่าเป็นศิลปะที่เป็นอมตะ ลักษณะงานวิจิตรศิลป์ที่ปรากฏอยู่ในงานนาฏศิลป์มีดังต่อไปนี้



การแสดงโขนเป็นนาฏศิลป์ชั้นสูงของไทยที่รวมศิลปะหลายแขนงเข้าไว้ด้วยกัน จึงมีความวิจิตรตระการตา

๑) **ประติมากรรม** คือ ศิลปะในการปั้น แกะสลัก รูปหล่อต่าง ๆ ศิลปะแขนงนี้ปรากฏในงานนาฏศิลป์ในรูปแบบของการสร้างอุปกรณ์ประกอบการแสดง ฉาก อุปกรณ์ประกอบฉาก เช่น พระพุทธรูป เทวรูป ราชรถ การสร้างเครื่องประกอบศีรษะหรือศิราภรณ์ เช่น หัวโขน มงกุฎ ชฎา เป็นต้น

๒) **วรรณกรรม** คือ บทประพันธ์ทั้งที่เป็นร้อยแก้วและร้อยกรอง ที่เป็นบทละคร บทเพลง รวมถึงบทร้องที่มีการประพันธ์ขึ้นใหม่สำหรับการแสดงให้ผู้ชมเกิดจินตนาการและมึอารมณ์คล้อยตามบทประพันธ์นั้น ๆ

๓) **สถาปัตยกรรม** คือ ศิลปะในการสร้างฉาก ออกแบบก่อสร้าง โดยศิลปะเห็นได้ในงานนาฏศิลป์ ได้แก่ การสร้างอุปกรณ์ประกอบฉาก ก่อสร้างอาคาร การจัดผังบริเวณ การตกแต่งอาคาร สร้างบ้านเรือนที่อยู่ในฉาก ปราสาทราชวัง อาคารสถานที่ต่าง ๆ โบสถ์ วิหาร รวมถึงโรงละคร

๔) **จิตรกรรม** คือ การเขียนภาพในฉาก การแต่งหน้า เครื่องแต่งกายเป็นองค์ประกอบสำคัญ ดังนั้น ศิลปะสาขาจิตรกรรมจึงมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับผลงานการแสดงทางด้านนาฏศิลป์ กล่าวคือศิลปะจะมีการวาดภาพระบายสีฉากให้มีความวิจิตรงดงาม การเขียนลวดลายลงบนเครื่องแต่งกายและการแต่งหน้า เป็นต้น

๕) **ดุริยางคศิลป์** คือ ศิลปะทางด้านดนตรีและขับร้อง นับว่าเป็นหัวใจสำคัญสำหรับนาฏศิลป์ไทย เพราะการแสดงลีลาท่าร่าต้องมีดนตรีประกอบการแสดง นอกจากนี้ ในทางนาฏศิลป์ การบรรเลงดนตรีจะแสดงได้ถึงอากัปกิริยาต่าง ๆ ของตัวละคร เช่น เพลงเชิดฉาน จะใช้สำหรับตัวละครที่เป็นมนุษย์ไล่ตามสัตว์ เพลงเสมอ จะใช้สำหรับการเดินทางไปมาในระยะไกลของตัวละคร เป็นต้น

นาฏศิลป์มีคุณค่าในการปลูกฝังจริยธรรม ผู้ที่ศึกษาวิชานาฏศิลป์จะได้รับการปลูกฝังค่านิยมอันเป็นจารีตประเพณีของศิลปิน เช่น

ปลูกฝังจริยธรรมในเรื่องความกตัญญู ศิษย์นาฏศิลป์ทุกคนจะได้รับการปลูกฝังให้มีความกตัญญูต่อครูและผู้มีพระคุณ อีกทั้งความเชื่อ ความศรัทธาต่อเทวดาตามศาสนาพราหมณ์-ฮินดู ก่อนเข้าฝึกหัดจะต้องทำพิธีคำนับครู ไหว้ครู เพื่อบนรับความเป็นศิษย์ ก่อนออกแสดงหรือศึกษาในกระบวนท่าร่าชั้นสูงก็ต้องผ่านพิธีครอบครูจากประธานผู้ประกอบพิธีไหว้ครู จึงจะสามารถออกโรงแสดงได้



การบรรเลงดนตรี การขับร้อง และการฟ้อนรำต้องมีความสอดคล้องสัมพันธ์กัน ซึ่งถือเป็นหัวใจสำคัญของนาฏศิลป์ไทย

ปลูกฝังจริยธรรมในเรื่องความอ่อนน้อมถ่อมตน ศิลปินที่มีฝีมือดีจะไม่โอ้อวดว่ามีความสามารถเหนือผู้อื่น เพื่อเจตนาที่จะให้ผู้อื่นดูด้วยลงและเคารพต่อผู้อาวุโสก่อนออกโรงแสดง ต้องไหว้ครูผู้ฝึก ผู้กำกับ และเมื่อเลิกแสดงต้องขอขมาผู้อาวุโส

ปลูกฝังจริยธรรมในเรื่องความมีระเบียบเรียบร้อย ความมีระเบียบเรียบร้อยสามารถแสดงออกด้วยพฤติกรรมในการนั่ง การยืน การเดิน การแสดงกิริยามารยาท เช่น ไม่วิ่งเล่นบนเวทีละคร เมื่อแต่งตัวละครเสร็จจะต้องมีกิริยามารยาทเรียบร้อยในการนั่ง การเดิน ห้ามนอนขณะแต่งเครื่องละคร

ด้วยเหตุที่โครงสร้างของวิชานาฏศิลป์เป็นการเคลื่อนไหวร่างกายที่งดงาม ยึดถือความงามของอากัปกิริยาที่สื่อความหมายไปยังผู้ชม สะท้อนให้เห็นแบบแผนของวัฒนธรรมของคนในชาติที่มีกิริยามารยาทเรียบร้อย มีสัมมาคารวะเป็นเสน่ห์แก่ผู้พบเห็น

๑.๒ ความสำคัญของนาฏศิลป์

นาฏศิลป์เป็นส่วนสำคัญในการประกอบพิธีกรรมทั้งพิธีหลวงและพิธีราษฎร์ นอกเหนือไปจากการให้ความบันเทิงและยังมีความสำคัญอีกหลาย ๆ ด้าน ดังนี้

๑. สถาบันพระมหากษัตริย์จำเป็นต้องมีพระราชพิธีต่าง ๆ ตามพระราชประเพณี จึงต้องมีนาฏศิลป์ โขน ละคร ไว้ร่วมแสดงประกอบพระราชพิธีและเพื่อเป็นการประดับพระเกียรติยศ

๒. นาฏศิลป์ไทยผูกพันกับวิถีชีวิตคนไทยในอดีตจนถึงปัจจุบันตั้งแต่เกิดจนตาย เช่น ฉลองวันเกิด งานบวช งานแต่งงาน งานศพ ล้วนแต่นาฏศิลป์ ดนตรีแสดงเพื่อความเป็นสิริมงคลเกือบทั้งสิ้น นอกจากนี้ พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทำมาหากิน การบูชาบวงสรวงขอให้พืชผลอุดมสมบูรณ์ ก็มีการแสดงนาฏศิลป์และดนตรีในพิธีสู่ขวัญของฝนด้วย

พิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับชุมชนหรือสังคม เป็นพิธีกรรมที่เกี่ยวข้องกับศาสนา เทวดา ครู ผี เป็นคติความเชื่อที่มีวัตถุประสงค์เพื่อให้นำมาซึ่งความสำเร็จ ความสุข ความปลอดภัย ขจัดปัดเป่าภัยพิบัติต่าง ๆ ดังนั้น จึงนับว่านาฏศิลป์มีความสำคัญเป็นเอกลักษณ์อย่างหนึ่งของบ้านเมืองและเป็นส่วนหนึ่งในวิถีชีวิตของคนไทยนับแต่เกิดจนตาย

๓. ความสำคัญโดยตรงสำหรับผู้ศึกษาวิชานาฏศิลป์ คือ สอนให้เป็นผู้รู้จักตนเอง เพราะเป็นวิชาทักษะที่ต้องอาศัยความมีมานะ อดทน ฝึกฝนเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน ผู้เรียนจะค้นพบศักยภาพของตนเองและเข้าใจเนื้อหาของวิชาอย่างถ่องแท้ มีความเคารพ เชื่อฟังครูอย่างมีเหตุมีผล สารของวิชานาฏศิลป์อย่างหนึ่งก็คือ จะให้การเรียนรู้เกี่ยวกับความเชื่อ ทศนคติ ค่านิยมของสังคมในอดีต ซึ่งผู้เรียนจะต้องรู้จักคิดวิเคราะห์ มีเหตุผลว่าสมควรเชื่อหรือไม่ จะได้มีความรู้ที่ถูกต้อง สามารถอธิบายเหตุผลได้ ทำนายหรือคาดเดาเหตุการณ์ในอนาคตได้ มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้กับการดำเนินชีวิตได้อย่างสมบูรณ์

๒. สุนทรียภาพของการแสดงนาฏศิลป์ไทย

สุนทรียภาพ หมายถึง ศาสตร์หรือวิชาที่เกี่ยวกับความงามตามแนวคิดของชาวตะวันตก สุนทรียภาพเป็นส่วนหนึ่งของวิชาปรัชญาที่มุ่งหาความจริง ความดี ความงาม คือ ความดีที่เกี่ยวข้องกับจริยศาสตร์ (Ethics) และความงามที่เกี่ยวข้องกับสุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) ปรัชญาหรือสุนทรียศาสตร์นั้นอาจเป็นเรื่องของความเชื่อ เป็นเรื่องของทฤษฎี หรือเป็นเรื่องของเหตุผล ในบริบทความคิดใดความคิดหนึ่ง ในช่วงระยะเวลาใดเวลาหนึ่งก็ได้

สุนทรียศาสตร์เป็นศาสตร์สาขาปรัชญาที่ว่าด้วยความงามและสิ่งดีงามทั้งในงานศิลปะและในธรรมชาติ โดยศึกษาการมีประสบการณ์ในศิลปะนั้น ๆ จึงจะสามารถตัดสินคุณค่าและความงามของสิ่งนั้นได้

เมื่อก้าวถึงสุนทรียภาพในทางศิลปะการแสดง ย่อมเกี่ยวกับความชื่นชม เกี่ยวข้องกับจริยธรรม ความดีงาม ความประณีต ความอ่อนโยน ไม่ว่าจะเป็นทัศนศิลป์ (Visual Arts) ศิลปะการแสดง (Performing) ละคร (Drama) นาฏศิลป์ (Dance) ทั้งที่เป็นการแสดงที่เป็นแบบฉบับ (Classic) และศิลปะพื้นบ้าน (Folk Art)

การเกิดขึ้นของศิลปะการแสดงก็คงไม่ต่างไปจากดนตรี ทัศนศิลป์ และศิลปะอื่น ๆ ที่เกิดขึ้นพร้อมกับพัฒนาการมนุษย์ที่เริ่มรู้จักคิด รู้จักสร้างสรรค์ผลงาน อันเป็นการสร้างวัฒนธรรมขั้นพื้นฐานในการดำรงชีวิต ชนชาติตะวันตก หรือชนชาติตะวันออกในแต่ละยุคสมัยจะมีมุมมองด้านความงามที่เป็นลักษณะเฉพาะตัว มีความเชื่อ มีทฤษฎี มีเหตุผลในความงามของตนแตกต่างกัน ดังนั้น ความงามของอีกสังคมหนึ่ง สังคมอื่นอาจจะเห็นว่าไม่งามก็เป็นได้ ฉะนั้นเหตุผลในเรื่องความงามจึงเป็นสุนทรียศาสตร์ที่สืบทอดกันมาตามสายวัฒนธรรมของแต่ละประเทศ แต่ละท้องถิ่น

สุนทรียภาพของการแสดงนาฏศิลป์ไทย คือ การรู้สึกถึงคุณค่าของความงามอันเกิดจากการมีประสบการณ์ที่ได้เห็นลีลาท่ารำ ได้ยินเสียงขับร้องและบรรเลงดนตรีที่ไพเราะ ได้ฟังบทร้องที่ประณีต มีอรรถรส

รูปแบบของสุนทรียภาพในการแสดงนาฏศิลป์ไทย มีดังต่อไปนี้

๒.๑ สุนทรียะทางวรรณกรรม

วรรณกรรม คือ งานสร้างสรรค์ที่ผ่านสื่อทางภาษาหรือสื่ออื่น ๆ คือ งานประพันธ์ที่ให้คุณค่าทางอารมณ์ สุนทรียภาพที่เกิดจากวรรณคดี คือ การใช้ถ้อยคำ สำนวนที่ไพเราะ หรือเน้นความในเนื้อหา ซึ่งผู้แสดงมีลีลา บทบาทในการแสดงประทับใจ โดยผู้ประพันธ์ได้สร้างพลังปลุกเร้าความสะเทือนอารมณ์ให้วันไหน คล้อยตาม โลดแล่นไปในทิศทางที่ผู้ประพันธ์มุ่งหวังไว้

ความงามจากวรรณกรรมจะแยกออกไปตามลักษณะของวรรณกรรมประเภทร้อยแก้ว และร้อยกรอง การแต่งบทละคร บทเพลง ความงามในการแต่งวรรณกรรมแต่ละชนิดล้วนมีความงามเฉพาะแบบที่แตกต่างกัน

ส่วนที่มีลักษณะร่วมกันก็คือ ลีลาการใช้ภาษา โดยต้องเป็นภาษาที่มีเสียงไพเราะ สว่างาม กระชับความ สร้างมโนภาพที่ชัดเจน ถ้าเป็นกวีนิพนธ์ ความงามของภาษาจะเพิ่มลักษณะพิเศษ คือ จังหวะมีสัมผัสคล้องจองกับจำนวนคำ จำนวนเสียงสูง-ต่ำ กวีนิพนธ์ที่งดงามมาก ๆ นั้นอาจมีเสียงที่ไพเราะราวกับเสียงดนตรี หรือสอดคล้องกับเสียงดนตรีได้เป็นอย่างดี เช่น บทพระราชนิพนธ์ในรัชกาลที่ ๒ เรื่อง อิเหนา เป็นการสื่อให้เห็นถึงความงามอันบริสุทธิ์ มุ่งแสดงให้เห็นภาพที่งดงาม อ่อนหวาน เยือกเย็น ดังตัวอย่าง

ครั้นคำสนธยารাত্রีกาล
ทรงกลดหมดเมฆพรายพรรณ
แสงโคมประทีปทองส่องสว่าง
ดอกพยอมหอมหวานล่ำดวนดง
หอมกลิ่นกล้วยไม้ที่ใกล้ทาง
ลมหวานอ่อนกลิ่นสุมาลย์มา
เรไรจักจั่นสนั่นเสียง
บุหร้องร้องปร้องเพรียกพงไพร

จึงเผยม่านออกชมแสงบุหลัน
แสงจันทร์จับแสงรถทรง
กระจำงจับพุ่มไม้ไพรระหง
สายหยุดประยงค์โยทะกา
บอกบาหยันพลางแล้วแลหา
ระคนกลิ่นบุหรารำไป
เพราะเพียงดนตรีบีโชน
ฟังเพลินจำเริญใจไปมา

เมื่อนั้น
ทรงครรภ์ถ้วนทศมาสตรา
งามอนอ่อนระทวยนวยน่าง
ผ่องพักตร์ผิวพรรณดังจันทร์
องค์พระอัยกีเป็นที่รัก
บิดุราขมาตุรงค์แลพงศ์พันธุ์
ชื่อจินตะหราวาศีศรีสวัสดิ์
อ่อนเดือนกว่าอิเหนาพี่ยา
พร้อมพระพี่เลี้ยงนางนม
ประโลมเสียงพระธิดาดวงจันทร์

องค์ประไหมสุหรีหมั่นหยา
ประสูติมาเป็นราชบุตรี
ด้าแดงนวลเนื้อสองสี
นางในธานีไม่เทียมทัน
ถนอมนักเชยชมภิรมย์ขวัญ
พร้อมกันประทานนามพระธิดา
เฉลิมวงศ์พงศ์กษัตริย์ในหมั่นหยา
ทั้งสองชั้นชาเดียวกัน
นักสนมกรมในสาวสวรรค์
ทุกวันทุกเวลารাত্রี ฯ

(ที่มา : บทละครเรื่องอิเหนา ฉบับหอพระสมุดวชิรญาณ)

๒.๒ สุนทรียะทางดนตรีและการขับร้อง

ความงามที่จะได้จากดนตรีและการขับร้อง ต้องประกอบด้วยผู้บรรเลงดนตรี ผู้ขับร้อง และผู้ฟัง

สุนทรียะที่เกิดจากผู้บรรเลง ต้องมีฝีมือในการบรรเลงดนตรี มีกลเม็ดการเล่นที่ไม่ซ้ำซาก รักษาลีลาและจังหวะตรงตามสถานการณ์และอารมณ์ ใส่ความรู้สึกในการบรรเลงตามบทบาทของผู้แสดง ผู้ขับร้องมีเสียงไพเราะ ไพเราะ กังวาน อักขระชัดเจน ใส่อารมณ์ไปตามบทประพันธ์ ผู้ฟังมีความรู้พื้นฐานในการฟัง ทั้งการบรรเลงดนตรีและการขับร้อง สร้างอารมณ์ให้คล้อยตาม มีความซาบซึ้ง เข้าถึงศิลปะของการขับร้องและบรรเลงดนตรีได้เป็นอย่างดี

๒.๓ สุนทรียะจากลีลาท่ารำ

ความงามจากลีลาท่ารำประกอบด้วยส่วนต่าง ๆ ที่สำคัญ ดังนี้

๑. การประดิษฐ์ท่ารำที่มีลีลาสร้างสรรค์ ความถูกต้องตามแบบแผน ตีบทได้ตรงตามความหมายของบทร้อง ไม่ซ้ำซาก มีความแปลกใหม่ในการแปรแถวหรือทิศทางการเคลื่อนไหวบนเวที

๒. ความงดงามจากผู้แสดง รูปร่าง ท่วงท่าลีลา ความสามารถในการรำ มีฝีมือในการรำเหมาะสมตามบทบาท มีความสวยงาม คล่องแคล่ว สง่า และภาคภูมิ

สุนทรีภาพของนาฏศิลป์ไทยในเรื่องลีลาท่ารำจะมีลักษณะที่สำคัญโดดเด่นในการสร้างสรรค์ผลงานการแสดงนาฏศิลป์ให้เข้าถึงศิลปะและสามารถสื่อความหมายกับผู้ชมได้ดีนั้น ผู้แสดงจะต้องมีทักษะที่จะเคลื่อนไหวร่างกายได้อย่างถูกต้องเหมาะสม และมีคุณภาพ โดยต้องประกอบไปด้วยรูปแบบท่วงท่าลีลา เทคนิคในการรำ ความรู้สึกลงแสดงออก ตระหนักถึงตำแหน่งท่าทางได้ถูกต้อง

คุณภาพของการเคลื่อนไหวร่างกายต้องอาศัยการจัดระยะช่องไฟ ทิศทางการเคลื่อนไหวอย่างมีจังหวะ ลีลาต่อเนื่องไม่ขัดตาหรือสับสน เช่น การเคลื่อนไหวในการแปรแถวของระบำ รำ ฟ้อน ถ้าแสดงหมู่มีผู้แสดงหลายคน ก็ต้องมีความพร้อมเพรียงกัน



การประดิษฐ์ลีลาท่ารำที่สวยงามถูกต้อง เป็นองค์ประกอบสำคัญที่ทำให้เกิดความงามทางนาฏศิลป์ไทย

กล่าวโดยสรุป สุนทรียภาพของนาฏศิลป์เกิดจากการที่ผู้สร้างสรรค์ผลงานจะต้องหล่อหลอมรวมความโดดเด่น ความเข้มข้นทางความงามของศิลปะ ทั้งด้านวรรณกรรม ดนตรี การขับร้อง ตลอดจนลีลาท่ารำ ให้มีความเป็นเอกภาพ (Unity) โดยศิลปะทั้ง ๓ แขนงนี้ต้องสอดประสานกันอย่างกลมกลืน สื่อความหมายให้แก่ผู้ชม เพื่อให้เกิดความซาบซึ้งและเข้าใจในศิลปะอย่างถ่องแท้

การแสดงนาฏศิลป์ไทยถือได้ว่าเป็นความเรียบง่าย ง่ายต่อการซึมซับ รับรู้ และเห็นคุณค่าในผลงานการแสดง ซึ่งผู้ชมสามารถวิเคราะห์ วิวิจารณ์ และประเมินผลงานได้

๓. ลักษณะและกระบวนการสืบทอดนาฏศิลป์ไทย

กระบวนการสืบทอดองค์ความรู้ทางนาฏศิลป์ ถือเป็นวิชาทักษะที่ผู้ศึกษาจะต้องมีความอดทนอย่างสม่ำเสมอ และฝึกฝนเป็นระยะเวลาที่ยาวนาน เพื่อสืบสานภูมิปัญญาของบรรพชนที่ได้สร้างผลงานทางด้านนาฏศิลป์และดนตรีไว้เป็นมรดกทางวัฒนธรรมให้คงอยู่คู่ผืนแผ่นดินไทยตลอดไป

๑) การสืบทอดนาฏศิลป์สมัยโบราณ เป็นการถ่ายทอดจากครูแบบตัวต่อตัวโดยวิธีการจำ ไม่มีการบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ครูนาฏศิลป์จึงมีความสำคัญมาก องค์ความรู้ทั้งหมดจะอยู่ในตัวครู ซึ่งจะสอนศิษย์โดยวิธีการปฏิบัติ คือ จากตัวครูผู้สอนไปยังศิษย์ที่มีความสามารถในสมัยโบราณศิษย์ที่จะได้รับการถ่ายทอดวิชาจะต้องเข้าไปปฏิบัติรับใช้ครูที่บ้าน ทำงานบ้านทุกชนิด บิบนวด จนครูเห็นว่าศิษย์ผู้นี้มีความกตัญญู มีศรัทธาแน่นแฟ้น รวมถึงมีความรู้ ความสามารถที่จะรับการถ่ายทอดวิชาได้ ครูก็จะสอนและมอบวิชาให้

ส่วนสถาบันในการถ่ายทอดวิชานาฏศิลป์ ส่วนมากจะเป็นการถ่ายทอดและศึกษาเล่าเรียนกันในวัง ครูละครจะเป็นเจ้าจอมมารดา เจ้าจอม หรือราชินิกุล ใครได้รับบทให้แสดงเป็นตัวละครในเรื่องใด ก็จะฝึกเฉพาะบทนั้นจนเชี่ยวชาญ เช่น อิเหนา บุษบา รจนา ต่อมาเมื่อไม่สามารถแสดงได้ก็จะฝึกสอนลูกศิษย์รุ่นใหม่ต่อไป

บทเรียนขั้นพื้นฐานในการฝึกให้เกิดทักษะ คือ เรียนเพลงหน้าพาทย์ ๔ เพลง ได้แก่ เพลงช้า เพลงเร็ว เพลงเชิด และเพลงเสมอ ระยะเวลาในการฝึกภาคปฏิบัติ เริ่มเรียนตั้งแต่ ๖ โมงเช้า ถึงเวลาประมาณ ๘ โมงเช้า แล้วพักรับประทานอาหารเช้า จากนั้นเรียนหนังสือต่อเพื่อให้อ่านบทละครได้ พักเที่ยง เริ่มเรียนปฏิบัติต่อถึงบ่าย หลังจากรับประทานอาหารเย็น เวลาประมาณ ๒ ทุ่ม ก็ฝึกรำต่อจนถึงเที่ยงคืน



วิธีการถ่ายทอดท่ารำในสมัยโบราณจะเรียนในลักษณะตัวต่อตัวกับครู โดยใช้การจดจำเป็นพื้นฐาน

๒) กระบวนการสืบทอดนาฏศิลป์ในสมัยปัจจุบัน ปัจจุบันวิชานาฏศิลป์ได้บรรจุไว้ในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน เปิดสอนอยู่ในสถาบันการศึกษา และสถาบันอุดมศึกษาที่มีความเกี่ยวข้องกับวิชานาฏศิลป์โดยเฉพาะ มีกระบวนการเรียนการสอนที่เป็นแบบแผนตรงตามหลักสูตรการศึกษาและตัวชี้วัด มีการจัดทำสื่อและกิจกรรมเพื่อพัฒนาทักษะการแสดง โดยใช้ระบบการเรียนการสอนในรูปแบบต่าง ๆ เช่น ผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเอง ฝึกให้รู้จักการสังเกต คิดวิเคราะห์ วิพากษ์ วิวิจารณ์ สร้างจินตนาการจนเกิดความคิดสร้างสรรค์ และนำไปใช้ประโยชน์ได้ในชีวิตประจำวัน ปัจจุบันสถาบันการเรียนการสอนส่วนใหญ่จะมีชมรมของกลุ่มนักเรียนที่สนใจนาฏศิลป์เป็นพิเศษ สามารถได้รับการถ่ายทอดความรู้จากครูนาฏศิลป์ได้มากกว่าการเรียนทั่วไป อย่างไรก็ตาม ในเรื่องการฝึกทักษะเป็นหน้าที่ของผู้เรียนที่จะต้องหมั่นฝึกฝนจนเกิดความเชี่ยวชาญรวมทั้งตระหนักถึงคุณค่า ชื่นชมภูมิปัญญาของบรรพบุรุษ และช่วยกันจรรโลงศิลปะแขนงนี้ให้คงอยู่คู่สังคมไทยสืบต่อไป

๔. การจัดกิจกรรมเพื่อสืบทอดวัฒนธรรมทางด้านนาฏศิลป์ไทย

นาฏศิลป์มีขนบธรรมเนียมประเพณีที่ยึดถือปฏิบัติสืบทอดมาแต่โบราณ ผู้ศึกษาวิชานาฏศิลป์จะต้องมีความเคารพศรัทธาในบูรพาจารย์ ผู้ประสิทธิ์ประสาทวิชาให้แก่ศิษย์ ดังคำกล่าวที่ว่า “นักเรียนนาฏศิลป์เป็นศิษย์มีครู” ซึ่งมีกิจกรรมหลายอย่างที่มีการจัดขึ้นมาเพื่อช่วยสืบทอดวัฒนธรรมทางด้านนาฏศิลป์ไทยที่เราควรศึกษา ได้แก่

๔.๑ พิธีไหว้ครู ครอบครู และรับมอบ

นาฏศิลป์ไทยมีลักษณะเฉพาะที่เป็นแบบแผนสืบทอดกันมาที่ได้รับอิทธิพลจากศาสนาพราหมณ์-ฮินดู เป็นเรื่องความศรัทธา ความเชื่อถือ จึงมีการจัดกิจกรรมที่สะท้อนถึงความเชื่อดังกล่าว คือ พิธีไหว้ครู ครอบครู รับมอบ เพื่อให้ศิษย์ใหม่ได้แสดงความเคารพต่อครูที่เป็นมหาเทพ พระฤๅษี มนุษย์ ยักษ์ ทั้งที่มีชีวิตอยู่และไม่มีชีวิตอยู่ เพื่อบอบตัวเป็นศิษย์ เพื่อความเป็นสิริมงคล มีโอกาสได้รับการถ่ายทอดท่ารำขั้นสูงสุด หรือเป็นผู้ประกอบพิธีไหว้ครู



พิธีไหว้ครูนาฏศิลป์

(ที่มาของภาพ : <http://www.dc231.shared.com>)



พิธีครอบครูนาฏศิลป์

(ที่มาของภาพ : <http://www.fa.mutt.ac.th>)

๕. การแสดงนาฏศิลป์ในโอกาสต่าง ๆ

นาฏศิลป์เป็นศิลปะคู่บ้านคู่เมืองที่นำมาแสดงได้ทุกโอกาส ทั้งงานพระราชพิธี รัฐพิธี และงานทั่ว ๆ ไปของเอกชน โดยมหรสพสมโภชและการแสดงในงานพระราชพิธีและรัฐพิธีนั้น เป็นงานในหน้าที่ของหน่วยงานหลายแห่ง เช่น สำนักการสังคีต กรมศิลปากร สังกัดกระทรวงวัฒนธรรม สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ สังกัดกระทรวงวัฒนธรรม และในบางโอกาสอาจมีการเชิญหน่วยงานของเอกชนมาร่วมแสดงอีกด้วย เช่น

๑. งานพระราชทานเลี้ยงพระกระยาหารค่ำ พระราชอาคันตุกะของพระมหากษัตริย์ ณ พระที่นั่งจักรีมหาปราสาท และพระที่นั่งบรมราชสถิตยมโหฬาร
๒. งานสโมสรสันนิบาตเฉลิมพระเกียรติพระมหากษัตริย์
๓. งานพระราชพิธีถวายพระเพลิงพระบรมศพ
๔. งานพระราชพิธีบรมราชาภิเษก
๕. งานวันปียมหาราชและงานวันสมเด็จพระมหาธีรราชเจ้า
๖. งานต้อนรับแขกของรัฐบาล ณ ทำเนียบรัฐบาล ซึ่งจัดเป็นประจำ
๗. งานฉลองกรุงรัตนโกสินทร์ ในวาระครบรอบปีต่าง ๆ
๘. งานเฉลิมฉลองวันสำคัญต่าง ๆ เช่น วันขึ้นปีใหม่ วันสงกรานต์
๙. การจัดแสดงเพื่อเผยแพร่ทั้งภายในประเทศและต่างประเทศ

สำหรับงานมงคล งานอวมงคล เทศกาลต่าง ๆ และวันสำคัญในโอกาสต่าง ๆ เช่น วันครู วันเด็ก วันสุนทรภู่ วันสถาปนาลูกเสือแห่งชาติ วันลอยกระทง

๕.๑ หลักในการเลือกชุดการแสดงให้เหมาะสม

๑) เลือกชุดแสดงให้เหมาะสมกับโอกาสที่แสดง ถ้าเป็นงานเฉลิมฉลองความสำเร็จ งานวันสถาปนาโรงเรียน หรืองานวันเกิดบุคคลสำคัญ ก็ต้องเลือกชุดการแสดงที่เป็น การอำนวยการ มอภความเป็นสิริมงคลให้มั่งมีศรีสุข เช่น ระบำกฤดาภินิหาร ฟ้อนอวยพร หรือแต่งเนื้อร้องขึ้นใหม่ให้ตรงตามวัตถุประสงค์ โดยกำหนดเนื้อหาของบทร้องให้ชัดเจนว่า การแสดงชุดนี้จัดขึ้นเพื่อสิ่งใด หรือเพื่อใคร มีเป้าหมายอย่างไร

๒) เลือกชุดการแสดงตามผู้จัดต้องการ เช่น รูปแบบของการแสดง ผู้แสดง เครื่องแต่งกาย เวลาที่ใช้ในการแสดง ขนาดของพื้นที่ในการแสดง งบประมาณ เพื่อให้เหมาะสมกับงานนั้น ๆ

การเลือกรูปแบบของการแสดงก็ต้องเป็นระบบ มีกฎเกณฑ์ ถูกต้องตามแบบแผน โดยปฏิบัติ ดังนี้

๑. แต่งบทร้องให้ได้ใจความเหมาะสมกับงานนั้น ๆ
๒. ดีทำนองให้ตรงตามความหมายของบทร้อง มีการแปรแถว ตั้งซุ่มให้สัมพันธ์กับ

บทร้อง

๓. ใส่ทำนองเพลงให้ถูกต้องเหมาะสมกับเนื้อเพลง

๔. ปีพาทย์ทำทำนองเพลง ผู้แสดงใช้ลีลาท่ารำและตีบทได้ถูกต้อง

๕. คัดเลือกผู้แสดงที่มีความสามารถ มีฝีมือในการรำ จำนวนผู้แสดง และเครื่องแต่งกายเหมาะสมสอดคล้องกับรูปแบบของการแสดงนั้น ๆ

๕.๒ แนวคิดในการจัดชุดการแสดงในวันสำคัญของโรงเรียน

๑) กำหนดการแสดงให้เหมาะสมกับวันสำคัญของโรงเรียน โดยควรเลือกชุดการแสดงที่มีเนื้อหาสาระเกี่ยวข้องกับสัมพันธ์กับวันสำคัญนั้น

๒) การนำเสนอรูปแบบของการแสดงในแนวนุรักษ์ เพื่อให้ผู้ชมได้มีโอกาสตระหนัก ชื่นชม ภูมิปัญญาของท้องถิ่นและภูมิปัญญาไทย ส่งเสริมให้ทุกคนมีส่วนร่วมในการสืบสานศิลปวัฒนธรรมไทย

๓) เวลาที่ใช้ในการแสดงแต่ละชุด ขึ้นอยู่กับตารางเวลาในการจัดกิจกรรมและวัตถุประสงค์ของการจัดงาน ทั้งนี้ สามารถเลือกชุดการแสดงได้ตั้งแต่ ๒-๓ นาที ไปจนถึงการแสดงที่ยาวต่อเนื่องเป็นมหกรรมการแสดงตามความเหมาะสม

๔) กำหนดองค์ประกอบร่วมของการแสดงให้ชัดเจน ได้แก่

๑. จำนวนผู้แสดง ความสามารถของผู้แสดง

๒. รูปแบบเครื่องแต่งกาย จัดตามชุดของการแสดง ในเรื่องเครื่องแต่งกายนั้น ต้องทันสมัย เลือกลีลาและเครื่องประดับให้เหมาะสมถูกแบบแผน เช่น ลักษณะการแต่งกายของนาฏศิลป์พื้นบ้านต้องถูกต้องตามขนบธรรมเนียมประเพณีของท้องถิ่นทั้ง ๔ ภาค คำนึงถึงความงาม วัฒนธรรมการแต่งกายของชุดการแสดงในแต่ละท้องถิ่น

๓. กำหนดแสง สี เสียง ฉาก อุปกรณ์ประกอบการแสดงให้พร้อม

๔. กำหนดเพลงดนตรีที่ใช้ประกอบชุดการแสดงให้ถูกต้องตามแบบแผน ท่ารำ ดนตรี เพลง เครื่องแต่งกาย ควรมีความเป็นเอกภาพในการแสดงแต่ละชุด

๕. ต้องไม่อ่อนแอ ชุ่ม ถึงแม้ว่าจะเป็น การแสดงสมัครเล่น ผู้แสดงก็ต้องใช้ความสามารถในการแสดงอย่างเต็มที่ และฝึกฝนการแสดงให้สม่ำเสมอจนเกิดเป็นนิสัย



การจัดการแสดงในวันสำคัญต่าง ๆ ควรเลือกให้เหมาะสมกับวันสำคัญนั้น ๆ

ตัวอย่างการจัดการแสดงในวันสำคัญของโรงเรียน

รายการแสดง	ลักษณะประเภท	เครื่องแต่งกาย	ดนตรี	วัตถุประสงค์
รำอวยพร	รำเดี่ยว คู่ หมู่ (เลือกเพียง ๑ ประเภท)	แต่งกายยืนเครื่องตาม ลักษณะประเภทของการ แสดง เช่น รำเดี่ยว รำคู่ แต่งกายยืนเครื่อง	วงปี่พาทย์ไม้นวม เครื่องห้า	(แต่งบทร้องขึ้นใหม่) เพื่อให้สาระเกี่ยวข้อง กับวันสำคัญ และ อวยพรให้ผู้ชม ประสบแต่ความสุข ปราศจากทุกข์
ระบำชานา	ระบำ จำนวน ผู้แสดง ๓-๔ คู่ เป็นชาย-หญิง	แต่งกายแบบชานา ชายถือคราด เคียว และรวงข้าว หญิงถือกระบุง เคียว และรวงข้าว	วงปี่พาทย์ไม้นวม เพลงที่ประกอบ คือ เพลงระบำชานา ออกเพลงเกี่ยวข้าว และเดินกำรำเคียว	เพื่อสะท้อนให้เห็น อาชีพของชาวบ้าน ภาคกลาง
รำพระราม ตามท้าว	รำคู่ที่เป็นชุด เป็นตอน	พระรามแต่งกายยืนเครื่อง พระ สวมเสื้อแขนยาว ห่มสไบกรอง ศีรษะ สวมขลุ่ยออดบวช ท้าวแต่งกายยืนเครื่อง พระ ไม่ติดอินทรรณู สวมศีรษะท้าว	วงปี่พาทย์ไม้นวม เพลงประกอบ ได้แก่ - เพลงร่ำ - ร้องเพลงแขกไท - ร้องเพลงเชิดฉาน - ร้องเพลงทะเลบัว และเพลงร่ำ	เพื่อสะท้อนให้เห็น ลีลาท่ารำที่สัมพันธ์ กัน เป็นการรำคู่ที่มี ท่วงท่าลีลาทั้งงดงาม ถูกต้องตามแบบแผน ทั้งการรำตีบทและ รำหน้าพาทย์
ฟ้อนมัลล	ฟ้อนหมู่ ๖-๘ คน	แต่งกายแบบสุภาพสตรี ภาคเหนือ เช่น ผ้าถุงยาว กรอมเท้า เสื้อแขน กระบอก ห่มสไบ	วงปี่พาทย์ เพลงประกอบ ได้แก่ เพลงลาวราชบุรี ออก (ซุ่ม) ลาวแพน	เพื่อสะท้อน ขนบธรรมเนียม ประเพณีของ ภาคเหนือ
เซิ้งกระติบข้าว	เซิ้งหมู่ ๘ คน	แต่งกายแบบชาวพื้นเมือง อีสาน เช่น ผ้าซิ่น เสื้อแขนกระบอก ใช้เครื่องประดับเงิน สะพายกระติบข้าว	กลองอีสาน ฉาบ โหม่ง และกั๊บแก๊ป	เพื่อสะท้อน ขนบธรรมเนียม ประเพณีของ ภาคอีสาน
รองเง็ง	เต้นหมู่ไม่จำกัด จำนวน เต้นเป็นคู่ ชาย-หญิง	แต่งกายแบบชาวบ้าน ชาย-หญิงของภาคใต้ เช่น ชายสวมกางเกงขาวยาว เสื้อเชิ้ตแขนยาว หญิงสวมเสื้อลูกไม้ นุ่งผ้าปาเต๊ะ	นำดนตรีสากลเข้ามา สอดแทรก เพื่อความ สนุกสนาน	เพื่อเชิญชวนให้ผู้ชม เข้าร่วมเต้น รองเง็งด้วยกัน เหมือนรำวงของ ภาคกลาง

๕.๓ แนวคิดในการจัดชุดการแสดงประจำโรงเรียน

ในการจัดชุดการแสดงประจำโรงเรียนโดยทั่วไปมีแนวคิดจากข้อมูล ดังต่อไปนี้

๑) **แนวคิดเกี่ยวกับสัญลักษณ์ประจำโรงเรียน** ข้อมูลและความหมายของสัญลักษณ์
ประจำโรงเรียนสามารถนำมาคิดประดิษฐ์เป็นท่ารำ พร้อมกับบรรจุเพลงร้อง ดนตรี และประดิษฐ์
เครื่องแต่งกายให้สอดคล้องกับท่ารำได้ เช่น เพลงประจำโรงเรียน ตราเครื่องหมายประจำโรงเรียน
สิ่งศักดิ์สิทธิ์ รูปปั้น อนุสาวรีย์

๒) **แนวคิดเกี่ยวกับสถานที่ของชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่** เช่น สถานที่ที่เป็นโบราณ-
สถาน สิ่งศักดิ์สิทธิ์ที่ชาวบ้านเคารพสักการะ เช่น อนุสาวรีย์พ่อขุนรามคำแหงมหาราช อนุสาวรีย์
ท้าวสุรนารี อนุสาวรีย์ท้าวเทพกระษัตรี ท้าวศรีสุนทร นำข้อมูลประวัติของท่านมาแต่งเป็นบทร้อง
และประดิษฐ์ท่ารำ เพื่อเป็นชุดการแสดงของโรงเรียน ในกรณีที่โรงเรียนตั้งอยู่ในท้องที่โบราณสถาน
ควรศึกษาข้อมูลจากภาพจำหลักในโบราณสถานหรือโบราณวัตถุที่โรงเรียนตั้งอยู่ เช่น โรงเรียนพิมายวิทยาในเขต
ปราสาทหินพิมาย จังหวัดนครราชสีมา โรงเรียนบ้านระแงงในบริเวณปราสาทศิขรภูมิ จังหวัดสุรินทร์
ก็นับว่าเป็นการจัดชุดการแสดงที่มีคุณค่าประจำโรงเรียนได้ชุดหนึ่ง

๓) **แนวคิดเกี่ยวกับอาชีพ วิถีชีวิตในชุมชนที่โรงเรียนตั้งอยู่** เพื่อหาข้อมูลที่เป็น
ภูมิปัญญาของชาวบ้านในการประกอบอาชีพ วิถีชีวิตที่เป็นสัญลักษณ์ที่โดดเด่น เช่น จังหวัดอ่างทอง
อำเภอป่าโมก ตำบลเอกราช มีหมู่บ้านบางแพ ประกอบอาชีพทำกลอง โรงเรียนที่ตั้งอยู่ในเขตท้องถื่นนี้
ควรมีหน้าที่สืบสานภูมิปัญญาของชาวบ้าน โดยใช้การแสดงนาฏศิลป์เป็นเครื่องมือ นำข้อมูล
วิธีการประดิษฐ์กลองทุกขั้นตอนมาเป็นแนวคิดในการประดิษฐ์เป็นการแสดงพื้นเมือง ระบำกลอง
รำกลองเป็นหมู่คณะ คิดรูปแบบผสมผสาน ต่อตัวให้สวยงามแปลกตา ใส่ทำนองดนตรี บทร้อง
และประดิษฐ์เครื่องแต่งกายให้งดงามตามแบบพื้นบ้าน

๔) **แนวคิดเกี่ยวกับสิ่งที่มีอยู่ในท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่** มาเป็นข้อมูลในการ
ประดิษฐ์ชุดการแสดง เช่น สัตว์ที่มีอยู่เป็นจำนวนมากในท้องถิ่น เช่น ลิงที่ศาลพระกาฬ จังหวัดลพบุรี
วิทยาลัยนาฏศิลป์ได้นำข้อมูลของลิงมาประดิษฐ์เป็นระบำลิง ระบำปรีดีเปรมวานร จะเห็นได้ว่า
สิ่งต่าง ๆ ที่เป็นสัญลักษณ์ของท้องถิ่น ของโรงเรียน สามารถนำมาเป็นข้อมูลจัดชุดการแสดงขึ้นได้
เช่น ดอกไม้ ผลไม้ การละเล่นของเด็กและของชุมชนในท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่

๕) **แนวคิดเกี่ยวกับการสร้างแรงบันดาลใจ** ในการส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม
ตามหลักพระพุทธศาสนา นับว่าเป็นข้อมูลที่สามารถนำมาจัดชุดการแสดงประจำโรงเรียนได้เป็นอย่างดี
เช่น ระบำพุทธบูชา ระบำเบญจศีล ระบำศิลปวัฒนธรรม ระบำเครื่องไทยธรรม ระบำรูปเทียน
ระบำธรรมจักร ระบำไตรรัตน์

ตัวอย่างการสร้างชุดการแสดงที่เกิดจากข้อมูลที่เป็นแรงบันดาลใจให้เกิดจินตนาการ เช่น ครูจำเรียง พุทธประวัติ ศิลปินแห่งชาติ สาขาศิลปะการแสดง (นาฏศิลป์-ละคร) พ.ศ. ๒๕๓๑ สร้างสรรค์ผลงานชุด “ระบำประทีปบัวทอง” ซึ่งทำนเกิดแรงบันดาลใจจากการบูชาพระสัมมาสัมพุทธเจ้าด้วยดอกบัวและแสงประทีปจากดอกบัวทอง เป็นการสักการะโดยใช้แสงแห่งประทีปนำทางสู่แสงสว่างแห่งจิตใจ

เพราะฉะนั้นในการสร้างชุดการแสดงประจำโรงเรียน ผู้สร้างต้องรวบรวมข้อมูลในท้องถิ่นที่โรงเรียนตั้งอยู่ เพื่อนำมาเป็นปัจจัยในการสร้างผลงาน

เกร็ดศิลป์

ศัพท์เสริม

ศัพท์เสริม เป็นศัพท์ที่ใช้ในการเรียกทำรำที่ไม่ถูกระดับมาตรฐาน เช่น “รำเลื้อย” ท่วงท่าในการเปลี่ยนท่ารำไม่กระชับจังหวะ “รำสน” การรำก่อนจังหวะ ผิดระดับมาตรฐานในการตั้งวง ยกเท้า เป็นกิริยาที่ดูคล้ายรำคล่องว่องไว ผู้ดูที่ไม่เข้าใจในเรื่องท่ารำจะเข้าใจว่าผู้รำคล่อง แต่ที่แท้รำสน

๖. แนวทางการอนุรักษ์นาฏศิลป์ไทย

การอนุรักษ์ คือ การเก็บรักษาให้มีความสมบูรณ์แบบทั้งในด้านรูปแบบ ธรรมเนียมปฏิบัติ เพียบพร้อมทั้งในเชิงศิลปะ และเนื้อหาของนาฏศิลป์ไทยทุกประเภท ซึ่งแต่ละประเภทจะมีความเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นดังได้กล่าวมาแล้ว ซึ่งการอนุรักษ์นาฏศิลป์ไทยเป็นหน้าที่ของชาวไทยทุกคนที่จะต้องสืบสานภูมิปัญญาของบรรพบุรุษและถ่ายทอดให้ลูกหลาน เพื่อศึกษาความเป็นมาของนาฏศิลป์ไทยให้ถึงแก่นและอนุรักษ์การแสดงนาฏศิลป์ไทยให้เป็นมรดกของชาติสืบไป

แนวทางในการอนุรักษ์นาฏศิลป์ไทย แบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มผู้สร้างงานและกลุ่มผู้ชม ซึ่งมีความสำคัญอย่างมากต่อการอนุรักษ์งานนาฏศิลป์ไทย

๖.๑ กลุ่มผู้สร้างงาน

กลุ่มผู้สร้างงาน เป็นผู้ที่ดีริเริ่มสร้างสรรค์งาน จึงควรมีแนวทางในการอนุรักษ์ ดังนี้

๑) **กลุ่มผู้สร้างงานนาฏศิลป์แนวอนุรักษ์** ควรมีความรู้ ความเชี่ยวชาญ หรือมีรสนิยมที่จะสร้างผลงานด้านนาฏศิลป์ โดยศึกษาค้นคว้าจากชุมชนท้องถิ่น เพื่อค้นหางานนาฏศิลป์ที่มีคุณค่าจากภูมิปัญญาชาวบ้าน และที่สำคัญ คือ จะต้องเข้าใจวิธีการสื่อสารเพื่อให้ไปถึงผู้ชม จึงจำเป็นที่จะต้องพัฒนาตนเองให้เป็นผู้ใฝ่รู้ใฝ่เรียน แสวงหาความรู้อยู่ตลอดเวลา เพื่อจะได้มีความรู้ ความคิดสร้างสรรค์ไปพัฒนางานให้ดียิ่งขึ้น หรือสร้างงานใหม่ ๆ ให้เกิดขึ้นในวงการนาฏศิลป์ไทย

๒) **กลุ่มผู้สร้างงานนาฏศิลป์ในระบบการเรียนการสอน** ผู้สอนควรสร้างโอกาสในการเรียนรู้เรื่องนาฏศิลป์ไทย ไม่เฉพาะแต่ในห้องเรียนเท่านั้น แต่ควรสร้างโอกาสในการเรียนรู้โดยผ่านสื่อทุกประเภท ไม่ว่าจะเป็นสื่อสิ่งพิมพ์ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ เว็บไซต์ ควรปลูกฝังให้ผู้เรียนทุกตำบล ทุกอำเภอ ทุกจังหวัดได้มีโอกาสเรียนรู้ด้านนาฏศิลป์ไทยอย่างลึกซึ้ง ผู้สร้างงานจึงควรสอดแทรกองค์ความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับนาฏศิลป์ไทยในสื่อต่าง ๆ เพื่อสร้างความคุ้นเคยให้กับผู้ชม เช่น ละครวิทยุ ละครโทรทัศน์ ละครเวที

๓) **การสร้างค่านิยมใหม่** ในองค์กรทั้งที่เป็นของรัฐหรือเอกชน ต้องมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบายเพื่อสนับสนุนผู้สร้างงานนาฏศิลป์แนวอนุรักษ์ เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้ชม ผู้สร้างงานอาจพัฒนารูปแบบเดิมให้มีความทันสมัย กระชับมากขึ้น แต่ถ้าการแสดงประเภทใดที่มีทบปฏิบัติ ขนบธรรมเนียม ประเพณี ความเชื่อก็ไม่ควรที่จะนำมาดัดต่อทำรำ ผู้สร้างงานควรจะต้องศึกษาให้รู้จริงและใช้วิธีการนำเสนอโดยยึดรูปแบบของเดิมเป็นหลัก เพื่ออนุชนรุ่นหลังจะได้ศึกษาและนำมาเป็นพื้นฐานในการพัฒนาต่อไป

๔) **การจัดกิจกรรมต่าง ๆ** เพื่อเป็นการอนุรักษ์นาฏศิลป์ไทย ได้แก่

- โครงการอนุรักษ์นาฏศิลป์ไทย
- โครงการสืบสานนาฏศิลป์พื้นเมือง
- โครงการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยในพิธีกรรมที่เกี่ยวกับการทำมาหากินของแต่ละชุมชน
- โครงการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยในพิธีกรรมเกี่ยวกับวิถีชีวิตความเป็นอยู่ตั้งแต่เกิดจนตาย
- โครงการจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยที่เกี่ยวกับความเชื่อของชุมชนหรือสังคม โดยการศึกษาข้อมูลและเก็บรวบรวมจากชุมชน หรือท้องถิ่นที่สถานศึกษาหรือบ้านเรือนตั้งอยู่ แล้วรวบรวมผลงานนำเสนอในรูปแบบของการแสดง
- องค์กรทั้งภาครัฐและเอกชนควรให้การสนับสนุนผู้สร้างงานนาฏศิลป์ไทยในแนวอนุรักษ์และควรงดยกย่องเชิดชู ประกาศเกียรติคุณให้แพร่หลายในฐานะเป็นผู้สร้างสรรค์งานศิลปะที่มีคุณค่าเพื่อสังคมไทย

๖.๒ กลุ่มผู้ชม

กลุ่มผู้ชมกับผู้สร้างงานจะสื่อสารได้ตรงกันก็ต่อเมื่อทั้งสองฝ่ายต่างมีความรู้ ความเข้าใจเรื่องนาฏศิลป์และเล็งเห็นคุณค่าในการอนุรักษ์ แนวทางในการปลูกฝังค่านิยมที่ดีให้กับผู้ชมและแนวทางการอนุรักษ์นาฏศิลป์ไทย มีดังนี้

๑. ให้ความรู้พื้นฐานในด้านการแสดงนาฏศิลป์ทุกประเภทนับตั้งแต่ประวัติความเป็นมา ลักษณะของการแสดง ขนบนิยมในการแสดง รูปแบบลีลาท่ารำ การตีบท ความเป็นเอกลักษณ์ของการแสดงแต่ละชุดต้องให้ความรู้แก่ผู้ชมทั้งในด้านทฤษฎีและปฏิบัติ ปลุกฝังให้ผู้ชมเข้าใจ การอนุรักษ์คือสิ่งใด ทำเพื่อประโยชน์ใด เพื่อให้ผู้ชมเห็นคุณค่าของงานศิลปะและเล็งเห็นว่าทุกคนมีส่วนร่วมในการทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติได้ โดยการสืบสาน ส่งเสริม ให้ความร่วมมือในการอนุรักษ์นาฏศิลป์ไทย

๒. เปิดโอกาสให้ประชาชนได้ชมการแสดงนาฏศิลป์ไทยทุกประเภท ทั้งในรูปแบบเดิม และรูปแบบที่ปรับปรุงขึ้นใหม่ เพื่อจุดประกายให้เกิดความคิดในการวิเคราะห์ วิพากษ์ วิวิจารณ์ เปรียบเทียบผลงานการแสดง โดยภาครัฐและเอกชนต้องร่วมมือกันจัดการแสดงอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้ประชาชนได้สัมผัสความงามของศิลปวัฒนธรรมของไทย รวมไปถึงปลุกฝังให้ประชาชนมีจิตสำนึกรักและหวงแหน นาฏศิลป์ไทยจึงจะได้รับการสืบสานต่อไปได้

วิธีการดำเนินการ มีแนวทาง ดังนี้

(๑) จัดกิจกรรมการแสดงนาฏศิลป์ไทยทุกประเภทออกสู่สายตาสาธารณชนอย่างต่อเนื่อง ไม่ควรจัดแสดงเฉพาะงานเทศกาลประจำปี ต้องอาศัยความร่วมมือจากสถาบันและองค์กรทุกแห่งที่เกี่ยวข้องกับศิลปะทางด้านนาฏศิลป์ เพื่อถ่ายทอดความรู้และจัดการแสดงให้แก่ประชาชนอย่างทั่วถึง นอกเหนือไปจากการศึกษาในระบบการเรียนการสอน

(๒) ประชาสัมพันธ์ให้กว้างขวาง โดยพยายามสอดแทรกไปในทุก ๆ สื่อที่เกี่ยวข้อง ให้ข้อมูลที่เป็นองค์ความรู้แก่ประชาชน สร้างค่านิยมแก่เด็กวัยรุ่นให้หันกลับมาสนใจนาฏศิลป์ไทย



การจัดการแสดงนาฏศิลป์ไทยให้ประชาชนได้รับชมในโอกาสต่าง ๆ มีส่วนสำคัญในการอนุรักษ์นาฏศิลป์ไทย

Dance Corner

สถาบันในการสืบทอดนาฏศิลป์ไทย



สถาบันในการสืบทอดนาฏศิลป์ไทยแห่งแรกของไทยเกิดขึ้นโดย พลตรี หลวงวิจิตรวาทการ อดีตอธิบดีกรมศิลปากร เป็นผู้ดำเนินการ จัดตั้ง **โรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์** เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๗ สังกัด กรมศิลปากร กระทรวงธรรมการ มีวัตถุประสงค์เพื่ออนุรักษ์สืบทอด นาฏศิลป์ไทย มีการสอน ระบำ ละคร ดนตรี แต่ยังไม่มียุทธศาสตร์สอน นาฏศิลป์

พ.ศ. ๒๔๗๘
โรงเรียนนาฏดุริยางคศาสตร์ได้รวมเป็นแผนกหนึ่งของ โรงเรียนศิลปากร เรียกว่า **โรงเรียนศิลปากรแผนกนาฏ-ดุริยางค์** สอนทั้งภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติ

พ.ศ. ๒๔๘๘
เปลี่ยนชื่อเป็น **โรงเรียนนาฏศิลป์** สอนโขน ละคร ดนตรี มีหลักสูตรชั้นต้น ๖ ปี ชั้นกลาง ๒ ปี เทียบเท่า เตรียมอุดมศึกษา

พ.ศ. ๒๕๑๔
เปิดโรงเรียนสอนนาฏศิลป์ จังหวัดเชียงใหม่

พ.ศ. ๒๕๑๙
สมทบกับวิทยาลัยเทคโนโลยีและอาชีวศึกษา เปิด หลักสูตรระดับปริญญาตรี ผู้ที่จบการศึกษาจะได้รับ ปริญญาศึกษาศาสตรบัณฑิต (ศษ.บ.)

พ.ศ. ๒๕๒๒
เปิดวิทยาลัยนาฏศิลป์ จังหวัดร้อยเอ็ดและจังหวัดสุโขทัย

พ.ศ. ๒๕๒๖
เปิดวิทยาลัยนาฏศิลป์ จังหวัดลพบุรี

- พ.ศ. ๒๕๓๕
- เปิดวิทยาลัยนาฏศิลป์ จังหวัดนครราชสีมา
 - ต่อมาได้พัฒนามาเป็น **สถาบันนาฏดุริยางค์** สังกัด กรมศิลปากร กระทรวงศึกษาธิการ

พ.ศ. ๒๔๘๕
เปลี่ยนชื่อเป็น **โรงเรียนสังคีตศิลป์** ยุติการเรียน การสอนชั่วคราว เนื่องจากเกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒

พ.ศ. ๒๔๙๐
เปิดสอนหลักสูตร ๓ ระดับ คือ ชั้นต้น ๖ ปี ตามหลักสูตร สามัญศึกษา ชั้นกลาง ๒ ปี ชั้นสูง ๓ ปี ต่อมาเปลี่ยนหลักสูตร เป็นชั้นกลาง ๓ ปี และชั้นสูง ๒ ปี

พ.ศ. ๒๕๑๕
ยกฐานะเป็น **วิทยาลัยนาฏศิลป์**

พ.ศ. ๒๕๒๐
เปิดวิทยาลัยนาฏศิลป์ จังหวัดอ่างทอง

พ.ศ. ๒๕๒๕
เปิดวิทยาลัยนาฏศิลป์ จังหวัดกาฬสินธุ์

พ.ศ. ๒๕๒๗
เปิดวิทยาลัยนาฏศิลป์ จังหวัดจันทบุรีและจังหวัดพัทลุง

พ.ศ. ๒๕๔๑
ตั้งเป็น **สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์** สังกัดกรมศิลปากร กระทรวงวัฒนธรรม จัดการศึกษาในระดับปริญญาตรีทางด้าน นาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ ศิลปกรรมไทยและสาขาสากล ต่อมาสถาบัน บัณฑิตพัฒนศิลป์ได้มี พ.ร.บ. สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ พ.ศ. ๒๕๕๐ เป็นกฎหมายรองรับในการเป็น สถาบันอุดมศึกษาในสังกัดกระทรวงวัฒนธรรม

สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์เป็นสถาบันการศึกษาด้านศิลปะที่มีปรัชญาการศึกษาว่า “มุ่งสร้างสรรค์ ศาสตร์แห่งศิลปะ ผลิตบัณฑิตให้มีความเป็นเลิศทางศิลปะควบคู่คุณธรรม เพื่ออนุรักษ์สืบสาน ศิลปวัฒนธรรมของชาติ”

จากปรัชญาการศึกษาของสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ที่เป็นสถาบันแห่งชาติที่เปิดสอนวิชาศิลปะอันเป็น มรดกของแผ่นดิน เป็นสิ่งที่เชิดหน้าชูตาแก่อารยประเทศ เป็นสถาบันหลักที่จะอนุรักษ์ พัฒนา และเผยแพร่ ศิลปวัฒนธรรม คณะที่เปิดสอนในสถาบันแห่งนี้ มีดังนี้

คณะศิลปวิจิตร	คณะศิลปนาฏดุริยางค์	คณะศิลปศึกษา
จัดการศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตร บัณฑิต ประกอบด้วย ๖ สาขาวิชา คือ	จัดการศึกษาหลักสูตรศิลปศาสตร บัณฑิต ประกอบด้วย ๔ สาขาวิชา คือ	จัดการศึกษาหลักสูตรศึกษาศาสตร บัณฑิต ประกอบด้วย ๔ สาขาวิชา คือ
- ศิลปะไทย - จิตรกรรม - ประติมากรรม - ภาพพิมพ์ - เครื่องเคลือบดินเผา - ออกแบบตกแต่งภายใน	- นาฏศิลป์ไทย - ศิลปะดนตรี และการแสดงพื้นบ้าน - คีตศิลป์ไทย - ดนตรีไทย	- นาฏศิลป์ไทยศึกษา - นาฏศิลป์สากลศึกษา - ดนตรีคีตศิลป์ไทยศึกษา - ดนตรีคีตศิลป์สากลศึกษา
ผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ ความ สามารถ เชี่ยวชาญทางด้านศิลปกรรม นำไปสู่อาชีพศิลปินที่มีคุณธรรม และจริยธรรม	ผลิตบัณฑิตให้มีความรู้ ความสามารถ เชี่ยวชาญทางด้านนาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ นำไปสู่อาชีพศิลปินสาขาดนตรีและนาฏศิลป์ที่มีคุณธรรม และจริยธรรม ตลอดจนให้บริการแก่สังคมและประเทศชาติ	

สำหรับการเรียนการสอนในระดับปริญญาโท เปิดหลักสูตรศิลปมหาบัณฑิต สาขานาฏศิลป์ ดุริยางคศิลป์ และทัศนศิลป์ และปริญญาเอก เปิดหลักสูตรศิลปดุษฎีบัณฑิต สาขานาฏศิลป์และดุริยางคศิลป์ ทั้งนี้ ยังมี สถาบันการศึกษาอีกหลายแห่งที่เปิดสอนในวิชานาฏศิลป์ไทยในระดับปริญญาตรี โท และเอก อีกหลาย สถาบัน เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคล มหาวิทยาลัยราชภัฏต่าง ๆ



สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ จัดเป็นสถาบันการศึกษาแห่งหนึ่งที่มีบทบาทสำคัญในการอนุรักษ์ และเผยแพร่นาฏศิลป์ไทย (ที่มาของภาพ : <https://www.thaitranchisecenter.com/links/show.php?id=3390> และ <https://lregistra.bpi.ac.th/he/applicant/info.php>)

กิจกรรมการเรียนรู้เชิงรุก (Active Learning)

สมรรถนะสำคัญสำหรับผู้เรียน

ความสามารถด้าน

✓ การสื่อสาร

✓ การคิด

✓ การใช้ทักษะชีวิต

○ การแก้ปัญหา

✓ การใช้เทคโนโลยี

ให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมดังต่อไปนี้

- แบ่งกลุ่ม ชมการแสดงนาฏศิลป์ไทยหรือละครไทยประเภทใดประเภทหนึ่งตามความสนใจ ๑ ชุด/เรื่อง จากนั้น ร่วมกันวิเคราะห์สุนทรียภาพของการแสดงนาฏศิลป์ไทยหรือละครไทยที่เลือกในประเด็นที่กำหนดให้
 - สุนทรียะทางวรรณกรรม
 - สุนทรียะทางดนตรีและการขับร้อง
 - สุนทรียะจากลีลาท่ารำ

นำลัทธิวิถิเื่อการแสดงนาฏศิลป์ไทยหรือละครไทยที่เลือกมาตัดต่อเป็นทีเซอร์สั้น ๆ ความยาวไม่เกิน ๑ นาที พร้อมทั้งระบุที่มาของลัทธิวิถิเื่อดังกล่าว เพื่อเป็นการให้เกียรติเจ้าของผลงานหรือเจ้าของลิขสิทธิ์ จากนั้นเปิดทีเซอร์ของกลุ่มตนเองให้เพื่อนชม โดยมีเพื่อนกลุ่มอื่นร่วมกันแสดงความคิดเห็นเพิ่มเติม ให้แต่ละ คนพูดแสดงความคิดเห็นและความรู้สึกรักของตนที่มีหลังจากการปฏิบัติกิจกรรม

- แบ่งกลุ่ม แต่ละกลุ่มส่งตัวแทนกลุ่มละ ๑ คน ออกมาจับสลากกิจกรรมในวันสำคัญที่โรงเรียนจัดขึ้น ดังนี้

กิจกรรม	กิจกรรม	กิจกรรม	กิจกรรม
วันเด็กแห่งชาติ	วันอนุรักษ์มรดกไทย	วันสงกรานต์	วันสุนทรภู่
กิจกรรม	กิจกรรม	กิจกรรม	กิจกรรม
วันเข้าพรรษา	วันสิ่งแวดล้อมโลก	วันงดสูบบุหรี่โลก	วันแม่แห่งชาติ
กิจกรรม	กิจกรรม	กิจกรรม	กิจกรรม
วันภาษาไทยแห่งชาติ	วันลอยกระทง		

ร่วมกันสืบค้นข้อมูลเกี่ยวกับวันสำคัญที่โรงเรียนจัดขึ้นตามที่จับสลากได้ กำหนดแนวคิดในการจัดชุด การแสดงประกอบกิจกรรมในวันสำคัญดังกล่าว โดยระบุข้อมูลในประเด็นหัวข้อที่กำหนดให้ พร้อมทั้งเลือก ใช้เทคโนโลยีที่สนใจมาเป็นตัวช่วยในการนำเสนอผลงาน

- รายการแสดง
- ลักษณะประเภท
- เครื่องแต่งกาย
- ดนตรี
- วัตถุประสงค

นำเสนอผลงานแนวคิดในการจัดชุดการแสดงประกอบกิจกรรมในวันสำคัญที่โรงเรียนจัดขึ้น โดยใช้ เทคโนโลยีที่เลือกมาเป็นตัวช่วยในการนำเสนอผลงานให้เพื่อนชมหน้าชั้นเรียน พร้อมทั้งอธิบายเกี่ยวกับ แนวคิดในการคัดเลือกชุดการแสดง และแสดงความคิดเห็นต่อผลงานของเพื่อนกลุ่มอื่นที่สนใจ ๑ กลุ่ม

สรุป สาระสำคัญ

การสืบสาน นาฏศิลป์ไทย

นาฏศิลป์ไทยมีคุณค่ามากในฐานะที่เป็นแหล่งรวมของศิลปะหลากหลายแขนงเข้าไว้ด้วยกัน โดยเฉพาะศิลปะแขนงจิตรศิลป์ ลักษณะของงานจิตรศิลป์ที่ปรากฏอยู่ในงานนาฏศิลป์ มีดังนี้

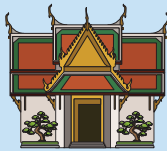
ประติมากรรม



วรรณกรรม



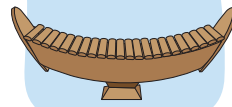
สถาปัตยกรรม



จิตรกรรม



ดุริยางคศิลป์



สุนทรียภาพของการแสดงนาฏศิลป์ไทย

- สุนทรียะทางวรรณกรรม
- สุนทรียะทางดนตรีและการขับร้อง
- สุนทรียะจากลีลาท่าวร่า

กระบวนการสืบทอดการแสดงนาฏศิลป์ไทย

อดีต

- ถ่ายทอดจากครูแบบตัวต่อตัว
- ไม่มีการจดบันทึกทำร่า
- ฝึกจำเพลงช้า เพลงเร็ว เพลงเจ็ด และเพลงเสมอ

ปัจจุบัน

- เรียนในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ
- วางหลักสูตรการเรียนเป็นระบบ
- เวลาเรียนจำกัด ต้องหมั่นฝึกฝนด้วยตนเอง

แนวทางในการอนุรักษ์การแสดงนาฏศิลป์ไทย

กลุ่มผู้สร้างงาน

แสวงหาความรู้
อย่างสม่ำเสมอ

จัดกิจกรรมต่าง ๆ
เพื่อเป็นการอนุรักษ์

สร้างโอกาสใน
การเรียนรู้อ่านสื่อ
ที่หลากหลาย

สอดแทรกความรู้
เกี่ยวกับนาฏศิลป์
ในสื่อต่าง ๆ

กลุ่มผู้ชมงาน

ให้ความรู้
เกี่ยวกับการแสดง
นาฏศิลป์

ปลูกฝังให้เห็น
คุณค่าของการแสดง
นาฏศิลป์

ประชาสัมพันธ์
เพื่อกระตุ้น
ความสนใจ

เปิดโอกาส
ให้รับชมการแสดง
ได้ง่ายขึ้น